

A. Διδαγμένο κείμενο

- A1.α.** 1. Λάθος
2. Σωστό
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Σωστό

A1.β.

1. «Ἄτε δὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὦν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα».
2. «ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν».
3. «Ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὖροι».
4. «Τῷ δὲ Προμηθεὶ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν».
5. «καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίννεται».

B1.

Ο Προμηθέας και ο Επιμηθέας ήταν Τιτάνες, γιοι του Ιαπετού και της Ωκεανίδας Κλυμένης. Ο Επιμηθέας είναι αυτός που, όπως δηλώνει και το όνομά του (σύνθετο από τις λέξεις ἐπί + μῆδος), σκέφτεται μετά την εκτέλεση μιας ενέργειας και βρίσκεται αντιμέτωπος με τις συνέπειές της. Είναι «ἄμαρτίνοος» ή «ὀψίνοος». Θα μπορούσαμε, λοιπόν, να τον χαρακτηρίσουμε αστόχαστο, απερίσκεπτο, επιπόλαιο, παρορμητικό. Στον μύθο του Πρωταγόρα παρουσιάζεται λόγω απρονοησίας να εξαντλεί όλα τα εφόδια στα ζώα και να αφήνει τον άνθρωπο εντελώς αβοήθητο και ανυπεράσπιστο.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα αρχικά τονίζεται η κατάσταση της φυσικής αδυναμίας στην οποία βρέθηκε ο άνθρωπος λόγω της απρονοησίας του Επιμηθέα, η οποία ήταν αποτέλεσμα της πνευματικής του κατωτερότητας «οὐ πάνυ ... ὁ Ἐπιμηθεὺς». Ενώ, λοιπόν, ο Επιμηθέας είχε δώσει με φροντίδα και σοφία όλα τα απαραίτητα εφόδια στα ζώα, στο τέλος της μοιρασιάς διαπίστωσε ότι βρισκόταν σε αδιέξοδο «ἢ πόρει ὅτι χρῆσαιτο», γιατί τα εφόδια εξαντλήθηκαν και ο άνθρωπος έμεινε «ἀκόσμητος».

Η επιμηθεϊκή φάση, που αντιστοιχεί στο φυσικό χρόνο του βιολογικού σχηματισμού των ζωϊκών ειδών κλείνει με το ανθρώπινο είδος το οποίο εμφανίζεται τελευταίο στη σειρά των ζωϊκών οργανισμών. Ως τελευταίο μένει «ἀκόσμητον» που σημαίνει ότι έχει τα λιγότερα φυσικά, βιολογικά όπλα για να επιβιώσει ως

είδος στη φύση. Συνεπώς, η φυσική κατάσταση του ανθρώπου κατά το στάδιο σχηματισμού των ειδών, μπορεί να αποδοθεί με την έννοια της «άπορίας», δηλαδή της φυσικής αδυναμίας και συγχρόνως της ανάγκης για εξεύρεση τρόπων και μέσων αντιμετώπισής της «ήπορει ότι χρήσαιτο». Αξιοσημείωτη η τριπλή επανάληψη της απορίας στο κείμενο: ήπορει, άπορουντι, άπορία.

Καθώς ο Επιμηθέας βρίσκεται σε αδιέξοδο σχετικά με την κατάσταση του ανθρώπου (ήπορει, άπορουντι), ο Προμηθέας αναλαμβάνει να επιθεωρήσει το έργο του αδερφού του. Αντιλαμβάνεται τότε ότι ο άνθρωπος απέμεινε γυμνός και ξυπόλητος, χωρίς στρωσίδια και χωρίς όπλα «γυμνόν τε και άνυπόδητον και άστρωτον και άοπλον», ον χωρίς δυνατότητα αυτό-υπεράσπισης, τη στιγμή μάλιστα που πλησίαζε η καθορισμένη μέρα της εξόδου προς το φως. Έτσι γίνεται αντιληπτό ότι ο άνθρωπος ήταν το πιο ελλιπές και το πιο απροστάτευτο από όλα τα έμβια όντα, όσον αφορά το βιολογικό εξοπλισμό τού που υποδηλώνεται με το επίθετο «άκόσμητον». Η υλική υπόσταση και η βιολογική θωράκιση του ανθρώπου είναι ανίσχυρες στους κινδύνους του περιβάλλοντος και έτσι ο άνθρωπος βρίσκεται στο έλεος των φυσικών δυνάμεων.

Επομένως ο ρόλος του Επιμηθέα, αφήνοντας τον άνθρωπο «άκόσμητον», υπήρξε καταλυτικός για την εξέλιξη του ανθρώπινου γένους, καθώς ο Προμηθέας αναγκάζεται να επέμβει για να δώσει στον άνθρωπο τα απαραίτητα εφόδια.

B2.

Όταν ο Προμηθέας αντιλήφθηκε το αδιέξοδο στο οποίο κατέληξε το έργο του Επιμηθέα, αποφασίζει να μπει κρυφά στο εργαστήριο της Αθηνάς και του Ηφαιστου και να κλέψει την έντεχνο σοφία και τη φωτιά που θα βοηθήσουν τον άνθρωπο στην επιβίωση και εξέλιξή του «κλέπτει... σύν πυρί». Σύμφωνα με τη μυθολογία, ο Ηφαιστος και η Αθηνά συνδέονται στενά μεταξύ τους. Η Αθηνά γεννήθηκε από το κεφάλι του Δία, ήταν η θεά της σοφίας και των τεχνών και αντιπροσώπευε τη γνώση. Ο Ηφαιστος ήταν γιος του Δία και της Ήρας, λατρευόταν ως θεός της φωτιάς και αντιπροσώπευε τις πρακτικές γνώσεις.

Έντεχνος σοφία: το επίθετο «έντεχνος» υποδηλώνει αυτόν που είναι μέσα στα όρια της τέχνης, τον έμπειρο, τον επιδέξιο. Στη φράση «έντεχνος σοφία», η λέξη «σοφία» υποδηλώνει τη σοφία που εμπεριέχει την τέχνη, τη σοφία που συμπορεύεται με την τέχνη, τις τεχνικές γνώσεις.

Αρχικά, η έννοια της σοφίας έχει να κάνει κυρίως με τη δεξιότητα και την εμπειρία σε κάποια τέχνη, την αρχιτεκτονική, τη γλυπτική, τη μεταλλουργία, την ιατρική κ.τ.λ. Ο προσδιορισμός «έντεχνος» επιτρέπει εδώ στον Πρωταγόρα να διευκρινίσει, επομένως, πως αυτού του είδους τη σοφία εννοεί και όχι αυτή που συνδέουμε με τη γνώση των επιστημών και τη φιλοσοφία, δηλαδή τις θεωρητικές γνώσεις. Ως προς τις καλές τέχνες, η έντεχνη σοφία δε σχετίζεται με τη σύλληψη της ιδέας ενός καλλιτεχνικού έργου, αλλά με την αναγκαιότητα χρήσης τεχνικών γνώσεων και εργαλείων για τη δημιουργία κάποιων από αυτά. Κατανοούμε τον όρο ως τεχνογνωσία η οποία επιτρέπει στον άνθρωπο να προβεί σε επινοήσεις και εφαρμογές σωτήριες για τη ζωή του που προωθεί την εν γένει παρουσία του στον κόσμο. Ειδικότερα, η κατάκτηση τεχνικής συνδέεται με την ανάπτυξη τεχνικών δεξιοτήτων, την οργάνωση της εργασίας ως κατασκευαστικής διαδικασίας, για παράδειγμα σπιτιών, όπλων, εργαλείων, με την επινοήση συμβολικών συστημάτων επικοινωνίας και αντιμετώπισης καθημερινών αναγκών π.χ. γλώσσα, γραφή, αρίθμηση, με την καλλιέργεια π.χ. γης και με την αγωγή, καθώς όλα αυτά δεν

είναι εξωτερικά προς τη φύση του ανθρώπου αλλά την επηρεάζουν και οδηγούν τον άνθρωπο σταδιακά σε έλεγχο των παθών και οργάνωση της άμυνας του προς τους άλλους.

Τα δώρα του Προμηθέα συνετέλεσαν στο να αποκτήσει ο άνθρωπος «τήν περί τοῦ βίου σοφίαν», χρήσιμες δηλαδή γνώσεις, προκειμένου να αντισταθμίσει τις ελλείψεις των εφοδίων που είχαν δοθεί στα υπόλοιπα έμβια όντα. Ο Προμηθέας δεν μπόρεσε να δώσει στους ανθρώπους την πολιτική τέχνη, το υψηλότερο και καλύτερο δώρο, φυλαγμένο από τον ίδιο το Δία «τήν μὲν... τῷ Δίῳ», αλλά με την πράξη κλοπής περιορίστηκε στο δώρο της τεχνογνωσίας, ευεργετικό βέβαια αλλά κατώτερο. Η πολιτική τέχνη είναι ανώτερη κατάκτηση, η οποία στο μύθο χαρακτηρίζει την κοινότητα των θεών και όχι των ανθρώπων και αποτελεί στοιχείο εξουσίας του Δία απέναντι στους άλλους θεούς και τον κόσμο.

Η σημασία της πολιτικής τέχνης φαίνεται και από το γεγονός ότι φυλασσόταν στην Ακρόπολη στο οίκημα του Δία, το οποίο φρουρούσαν δύο φοβεροί φύλακες «πρός δέ... ἦσαν». Οι φύλακες του Δία ήταν η Βία και το Κράτος. Πρόκειται για τα όργανα εξουσίας του Δία. Στο μύθο του Πρωταγόρα συμβολίζουν τη δυσκολία και τις επίπονες προσπάθειες του ανθρώπινου γένους να αποκτήσει τη πολιτική τέχνη, τις γνώσεις δηλαδή για την οργάνωση των εννοιών και την ανάπτυξη πνευματικού πολιτισμού.

Επομένως, η κατάκτηση της τεχνικής από τον άνθρωπο, ως πράξη κλοπής, συνέβη σε μια πρώιμη φάση, προκοινωνική. Αντίθετα, η πολιτική ήταν ακόμη απρόσιτη στο ανθρώπινο πνεύμα και κατακτήθηκε σε υστερότερη στιγμή της ιστορίας του ανθρώπου, αφού είχαν διαμορφωθεί οι κατάλληλες συνθήκες.

- B3.** α. Σωστό
β. Σωστό
γ. Λάθος
δ. Σωστό
ε. Λάθος
- B4.** είμαρμένη: μερίδιο
έξιένα: εισιτήριο
ἔσχε: σχήμα
κλέπτει: κλειψύδρα
λαθών: λήθη
- B5. Παράλληλο κείμενο**

Σύμφωνα με το διδαγμένο απόσπασμα ο Προμηθέας είναι αυτός που, όπως δηλώνει και το όνομά του (σύνθετο από τις λέξεις προ+μητις=σκέψη), σκέφτεται πριν κάνει κάτι, σταθμίζει τις συνέπειες και έπειτα προβαίνει σε πράξεις. Αποκαλείται σοφώτατος των Τιτάνων, «αιολόμητις», βοηθός του Δία. Θα μπορούσαμε, λοιπόν, να τον χαρακτηρίσουμε προνοητικό, διορατικό, σώφρονα, συνετό και προσεκτικό. Στο μύθο του Πρωταγόρα παρουσιάζεται ως ευεργέτης του ανθρώπου, καθώς με τα δώρα που έκλεψε από τους θεούς (τη φωτιά και την έντεχνη σοφία) βοήθησε τον άνθρωπο να κυριαρχήσει πάνω στη φύση και να αναπτύξει πολιτισμό. Ο Προμηθέας δείχνει εμπιστοσύνη στον άνθρωπο και στις δυνατότητές του και γι' αυτό το λόγο προβαίνει στην κλοπή των θεϊκών προνομίων από τον Ήφαιστο και την Αθηνά.

Στο έργο του Αισχύλου «Προμηθεύς Δεσμώτης» ο Προμηθέας απαριθμεί τις τέχνες που δίδαξε στον άνθρωπο και προβάλλεται έντονα ως ευεργέτης της

ανθρωπότητας. Συγκεκριμένα ο Προμηθέας με αλαζονικό τρόπο προβάλλει την προσφορά του στον τομέα της Ιατρικής με την παροχή φαρμάκων και την εξερεύρεση ιατρικών μεθόδων για τη θεραπεία όλων των ασθενειών. Τονίζει ότι πριν από την σωτηρία παρέμβασή του οι άνθρωποι «καταμαραίνονταν», καθώς δεν είχαν τα απαραίτητα αμυντικά μέσα (εφόδια) για την αντιμετώπιση των ασθενειών.

Έπειτα παρουσιάζει την προσφορά του στη μαντική τέχνη, καθώς «πρώτος» ταξινομήσε τα είδη της μαντικής και ερμήνευσε τα όνειρα, τα «αινίγματα» και τα «συναπαντήματα του δρόμου». Επιδεικνύει το έργο του θριαμβευτικά προσθέτοντας την προσφορά του στην ανάπτυξη της μεταλλουργικής τέχνης (μπρούντζο, σίδηρο, ασήμι, χρυσάφι). Στο τέλος του παράλληλου κειμένου συνοψίζει την προσφορά του στο ανθρώπινο είδος με απόλυτο και εγωϊστικό τρόπο: «Με δύο λόγια μάθε τα πάντα: όλες οι τέχνες οι ανθρώπινες είναι δωρεές του Προμηθέα».

Απευθυνόμενος, λοιπόν, στο χορό, επισημαίνει ότι μόνο αυτός βρήκε τις λύσεις για τη σωτηρία του ανθρώπου χωρίς συνεργασία με άλλες θεϊκές δυνάμεις. Επομένως, ο συνετός και εγκρατής Προμηθέας στον Πρωταγόρειο μύθο έρχεται σε αντίθεση με τον εγωκεντρικό Προμηθέα του Αισχύλου.

B. Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Εγώ όμως από τη μια είμαι απλός πολίτης, γνωρίζω από την άλλη ότι είναι καλύτερο το αγαθό να διδάσκεται από τη φύση του ίδιου, δεύτερον όμως από αυτούς που γνωρίζουν καλά κάτι ενάρετο με αλήθεια περισσότερο από αυτούς που μπορούν να εξαπατούν τη (σοφιστική) τέχνη. Ίσως λοιπόν με τις λέξεις δε μιλώ με τεχνάσματα· γιατί ούτε και το επιδιώκω.

Γ2.

Οι επικρίσεις του Ξενοφώντα εναντίον των σοφιστών για την επίδρασή τους στους νέους είναι οι εξής:

- Ενώ οι σοφιστές ισχυρίζονται πως οδηγούν τους νέους στην αρετή, πετυχαίνουν το αντίθετο «θαυμάζω... τούναντίον».
- Δεν υπάρχουν ενδεικτικά παραδείγματα ανδρών που να έχουν γίνει σοφοί «ούτε γαρ άνδρα που... έποίησαν»
- Δεν παρέχονται γνώσεις, ώστε μέσα από αυτές οι νέοι να φτάσουν στην αρετή, ενώ η διδασκαλία τους κινείται στη σφαίρα της ματαιότητας χωρίς να στοχεύει στην ηθικοποίηση «ούτε γράμματα παρέχονται... αρετή δ' ούκ έν».
- Δίνοντας οι σοφιστές ψεύτικες ελπίδες απομακρύνουν τους νέους από τα χρήσιμα, πετυχαίνοντας τα αντίθετα αποτελέσματα «Διατρίβειν δ' άλλως... κακά».
- Τέλος, συνηθίζουν να εξασκούν τους νέους στη ρητορική τέχνη, όμως μέσω αυτής δεν επιτυγχάνουν να τους οδηγήσουν στην αρετή «μέμφομαι... ούδαμου».

Γ3. α. άνδρα: άνδρας

όντινα: ούστινας

γράμματα: γράμμα

ών: ού

β. έωράκαμεν: ίδωμεν

έποίησαν: ποιήσωσιν

παρέχονται: παράσχωσι

- Γ4. α.** Υπόθεση: εἰ ἔχοιεν (εἰ + ευκτική)
Απόδοση: ἂν παιδεύσειε (δυνητική ευκτική)
Ο υποθετικός λόγος δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος.
Στο προσδοκώμενο θα έχει την εξής μορφή:
Υπόθεση: ἔάν/ἄν/ἦν ἔχωσι (ἔάν/ἄν/ἦν + υποτακτική)
Απόδοση: ἂν παιδεύσειε (Δυνητική ευκτική ως μελλοντική έκφραση).
«ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε, γνῶμαι δε, ἔάν καλῶς ἔχωσι».
- Γ4. β.** Εἶδος σύνταξης: παθητική.
Στην ενεργητική σύνταξη, ὥστε να τονίζεται το πρόσωπο που ενεργεί, θα έχει την εξής μορφή: «πολλά αὐτοί (οὗτοι) γεγράφασιν».

ΟΡΟΣΗΜΟ